

Úvodem k monotematickému číslu Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 1996

Přehlédneme-li domácí agenturní informace i autorské analýzy parlamentních voleb 1996, konstatujeme, že narozdíl od předešlých voleb byly velmi rychle k dispozici nejen volební prognózy a výsledky voleb, ale také informace o teritoriální i demografické struktuře elektorátu politických stran, a také různé další informace, komentáře a analýzy. Naše publicistika již pokryla standardní tematické spektrum, které zahrnuje interpretaci předvolebních výzkumů a výsledků voleb z hledisek, která jsou pro volby považována za relevantní [např. Bürklin 1988: 11]:¹ (a) od kterých skupin obyvatel získaly politické strany hlasy, (b) motivy volebního rozhodování voličů, tj. které faktory působí v procesu tvorby politické vůle, (c) jaké účinky mají volební výsledky na ustavení vlády. Česká publicistika v tomto směru letos již dosáhla evropského standardu.

To, co chybí, je vše nad touto úrovní. Chybí zobecnění analýz, jejich komparativní analytické přiřazení k výkladovým schematům a teoriím budovaným a ověřovaným předními badateli v této oblasti, které by umožnily zařadit a pochopit naše vlastní události. Volební problematika je specializovanou, spíše uzavřenou disciplínou, kterou se zabývá poměrně úzký okruh odborníků pohybujících se na rozhraní státovědy, politologie, sociologie, teorie a empirie, praktické politiky a legislativy. Taková „mezioborová specialisté“ se u nás zatím nevypracovali.

Co však chybí zejména, je samotný věcný základ této disciplíny, její předmět, jímž je časová řada vzájemně srovnatelných voleb a jejich komparativní zařazení v evropském a světovém kontextu. Nezřídka nám chybí i samo vědomí zmíněných předpokladů, které má důsledky v nepřiměřených odhadech vlastních možností i v nerealistických očekávaních vědecké i ostatní veřejnosti. V sousedním Německu, disponujícím vším tím, co nám chybí, trvá analýza voleb tři roky. Téměř sedmisetstránková kolektivní analýza problémů voleb *Analysen aus Anlaß der Bundestagswahl 1980* [Kaase a Klingemann 1983] vyšla v roce 1983 a téměř osmisetstránková publikace o volbách 1987 vyšla v roce 1990 [Kaase a Klingemann 1990].

Problematika voleb tvoří základ teorie i praxe demokracie. Při pokusech o náročnější než pouze základní zpracování jednotlivých témat, jemuž učinila letos naše publicistika zadost, zjistíme, že témata řešená touto disciplínou v zahraničí, jsou pro nás sice nesmírně významná, ale nedostupná. S případem České republiky není možné se rovnocenně připojit např. k Lijphartově analýze politických důsledků volebních systémů [Lijphart 1990] a jeho analýzám typů demokracie, ani k diskusí o platnosti Duvergerových sociologických zákonů [Duverger 1986: 69-84] nebo definovat politický prostor stran podle působení volební formule [Katz 1980] apod. S jedněmi či dvěma volbami (spíše však pouze s jedněmi) v databázi se nelze rovnocenně přidat k řešení problémů, které jsou v této disciplíně a obecně teorii demokracie nosné. Můžeme ovšem v těchto a dalších tématech formulovat hypotézy o naší situaci (méně je již můžeme rovnocenně ověřovat), můžeme se snažit tyto problémy na zkoumaný objekt zavádět a interpretovat je

¹) K odkazům na literaturu v tomto úvodu viz seznam literatury ve stati Parlamentní volby 1966.

jazykem a myšlenkovými strukturami kompatibilními s jazykem citovaných analýz a můžeme formulovat a zpracovávat témata dílčí, bez neúměrných aspirací na velká a konečná zobecnění.

O to se pokouší toto monotematické číslo *Sociologického časopisu* v článcích, které se pro ně podařilo shromáždit. Byli osloveni všichni, kteří se volbami nějak zabývali. V neobyčejně krátkém termínu po volbách (uzávěrka 15. 9. 1996) se podařilo shromáždit sedm příspěvků, z nichž se do čísla vešlo pouze pět, Šimoníkův jako zpráva z výzkumu. Komparativní článek Gábora Tóky *Politické strany a volební chování v zemích středovýchodní Evropy* vyjde v příštím čísle, stejně jako stat' Pavla Machonina *Výsledky parlamentních voleb jako jedno z kritérií poznávacího procesu*. Všem autorům patří dík za to, že tuto výzvu přijali i za rychlost a kvalitu zpracování.

Lubomír Brokl